

UNIVERSITETET I AGDER

RAPPORT FRA KUNNSKAPENDE NETTVERK 2008

Evaluering av
"Kompetansehevende og nettverksbyggende tiltak
for unge småbarnsmødre",
Kirkens Ungdomsprosjekt, Kristiansand (KUP)

Bente Haugaas Fjelde
Ingunn Lyngset Holme
Jens Kristian Karstensen

PRAXIS-
SØR

Drømmen

*”Det å kunne se ungen voksen, se at de lykkes i livet, skole, jobb.
Min drøm er å se at de føler de er blitt noe,
at de ser at vi har gjort det beste.
Målet er et trygt barn. Et barn som kan gå ut i livet.”*

Hverdagen

*”Jeg har jo ikke familie. Eller de duger ikke.
Det går ut over ungene at jeg har et dårlig forhold til mamma.”*

Støtten

*”Jeg lærer alltid noe på KUP...
Det er jo dere vi spør.
Har egentlig ikke noen andre.”*

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING

- 1.1 Historikk/bakgrunn for tiltaket
- 1.2 Beskrivelse av tiltaket per september 2008
- 1.3 Målgruppe for tiltaket
- 1.4 Målsettinger for tiltaket

2. PROBLEMSTILLING FOR NÆRMERE UTFORSKNING

- 2.1 Problemstilling
- 2.2 Definisjoner/avgrensninger

3. METODE

- 3.1 Aksjonsforskning
- 3.2 Kartleggingsområder
- 3.3 Valg av metoder for datainnsamling
- 3.4 Beskrivelse av datainnsamlingsprosessen
  - 3.4.1 Kartlegging av nettverk
  - 3.4.2 Dybdeintervju
- 3.5 Endring/redigering av prosjektbeskrivelse og problemstilling

4. ANALYSE

4.1 Mødrenes opplevelse av seg selv som mor

- 4.1.0 Innledning
- 4.1.1 Ny identitet
- 4.1.2 Andres blikk...
- 4.1.3 Morsrollen
- 4.1.4 Motivasjon
- 4.1.5 Drøfting

4.2 Hva betyr tiltaket for brukerne?

- 4.2.1 "Ukas høydepunkt!"
- 4.2.2 Sosial arena
- 4.2.3 Læringsarena
- 4.2.4 Støttearena
- 4.2.5 Drøfting

4.3 Hvordan tilegner mødre seg kunnskap, og hva hindrer dem i dette?

- 4.3.1 "Jeg lærer alltid noe på KUP"
- 4.3.2 Læring via tillitspersoner, mangelfullt sosialt nettverk
- 4.3.3 Lærer av å se på TV
- 4.3.4 Skepsis til barnevernet, dårlig tilrettelegging av læringsmiljø på offentlige kontorer
- 4.3.5 Skriftlig informasjonsmateriell / konsentrasjonsvansker
- 4.3.6 Drøfting

5. KONKLUSJONER / VEIEN VIDERE...

- 5.1 Viktige funn
- 5.2 Sosial arv og (sosial) fattigdom
- 5.3 Veien videre...

LITTERATURLISTE

1. INNLEDNING

1.1 Historikk/bakgrunn for tiltaket

Kirkens Ungdomsprosjekt (KUP) startet høsten 1999 sin første gruppe for unge mødre som trengte et positivt sosialt fellesskap og litt ekstra støtte i forbindelse med småbarnsperioden. De fleste av mødrene hadde tidligere vært tilknyttet KUP i aktivitetsgrupper/støttegrupper for utsatt ungdom. Den første mødregruppa hadde base i KUPs lokaler i sentrum av byen. På grunn av stor pågang startet KUP sin andre mødregruppe i 2005 med base i kjellerlokalene i Vågsbygd kirke. Mødrene fikk tilbud om å være med i gruppe fra barna var født til de var ca.2 år. Mange av dem gav imidlertid uttrykk for at de ønsket et tilbud også etter dette. Høsten 2006 fikk KUP støtte til et prosjekt kalt ”Mer enn ord...; et diakonalt brobyggingsprosjekt”. Målsettingen var å utvikle diakonale tiltak som bygger broer mellom mennesker fra ulike sosiale lag/generasjoner/menigheter og kristne organisasjoner i Kristiansand. Høsten 2007 ble det vedtatt å samordne/samløkalisere dette prosjektet med mødregruppearbeidet. KUP fikk disponere lokaler én ettermiddag pr. uke hos Salem misjonsmenighet for å drive tiltaket. Tiltaket startet opp 14.01.2008.

1.2 Beskrivelse av tiltaket per september 2008

Per september 2008 var 32 unge mødre i alderen 17 – 29 år og 46 barn i alderen 0 – 5 år registrert som brukere av tiltaket. Brukerne samles mandager kl.16-19 i Industrigt.28 på Lund. Ut fra barnets alder går deltakerne til separate samlinger med undervisning eller aktiviteter i egne rom/avdelinger. Det er utarbeidet et foreløpig oppfølgingsprogram for småbarnsmødre i 3 trinn (programmet vil bli endret i tråd med konklusjoner fra evaluering/aksjonsforskning).

Trinn 1: Mødre med barn i alderen 0 – 1 år

Trinn 2: Mødre med barn i alderen 1 – 2 år

Trinn 3: Mødre med barn fra 2 år og oppover

Det veksles ca. annenhver uke mellom tema og aktiviteter på samlingene.

Etter de separate samlingene møtes alle til felles middag i kafé/spisesal.

Flere medlemmer av KUPs stab er involvert i utforming og gjennomføring av tiltaket:

- Daglig leder: Overordnet ansvar for tiltaket (ukentlig intern evaluering, jevnlig samtaler med miljøterapeuter og andre ansatte, av og til ”buss-sjåfør” for hjemkjøring av brukere)
- 2 miljøterapeuter (samlet ca.70% stillingsandel) ansvarlige for gjennomføring av tiltaket
- 1 miljøterapeut (ca.10% stillingsandel), praktisk ansvar for Trinn 2
- 2 sosionomstudenter deltar/observerer tiltaket som en del av praksisperioden i KUP
- Arbeidsterapeut/kokk (10% stillingsandel) ansvar for middagsservering
- 18 frivillige medarbeidere, turnus 9 timer hver pr. mnd. (samlet ca.110% stillingsandel)

1.3 Målgruppe for tiltaket

Unge småbarnsmødre med behov for opplæring/støtte/hjelp.

1.4 Målsettinger for tiltaket

Tiltaket skal gi brukerne mulighet til å styrke sin foreldrekompetanse.

Tiltaket skal gi brukerne mulighet til å få et konstruktivt sosialt nettverk.

2. PROBLEMSTILLING FOR NÆRMERE UTFORSKNING

2.1 Problemstilling

Hva skal til for at målgruppen skal få styrket sin foreldrekompetanse og få et konstruktivt sosialt nettverk?

2.2 Definisjoner/avgrensninger

Med ”foreldrekompetanse” mener vi:

Kunnskaper, ferdigheter og holdninger som gjør foreldre i stand til å dekke barns grunnleggende behov på en tilfredsstillende måte.

Med ”konstruktivt sosialt nettverk” mener vi:

Et nettverk av medmenneskelige relasjoner som på en positiv måte hindrer isolasjon og ensomhet og fremmer trygghet, tilhørighet og et sant/nøkternt/aksepterende selvbilde.

3. METODE

3.1 Aksjonsforskning

For å evaluere vårt tiltak, har vi brukt aksjonsforskning som metode.

”Aksjonsforskning er en form for forskning som utføres ved at den som forsker er tett på virksomheten eller området det forskes på... Formålet med aksjonsforskning er å ha en direkte og umiddelbar påvirkning av forskningsområdet. Målet er å bidra til å finne løsninger på menneskers praktiske problemer i en virkelig situasjon... Det er viktig at det er et velfungerende samarbeid mellom aksjonsforskeren og de som forskningen omhandler... Siden samarbeidet mellom forskeren og forskningssubjektet er tett, er det sannsynlig at begge parter vil ha læringsutbytte av forskningsprosessen ”

(<http://no.wikipedia.org/wiki/Aksjonsforskning>).

Vårt mål var å få ærlige og konkrete tilbakemeldinger fra brukerne for å kunne tilpasse tiltaket best mulig til deres behov for opplæring, støtte og hjelp. Vi forsto tidlig at dette ville innebære endringer på flere områder, også i selve prosjektbeskrivelsen (se punkt 3.5). Samtidig opplevde vi at dette var en meget konstruktiv tilnæringsmåte for å evaluere vårt tiltak.

3.2 Kartleggingsområder

Før vi valgte metode for innsamling av data, drøftet vi hva det kunne være relevant å kartlegge. Vi kom fram til at vi hadde behov for å vite noe om følgende:

- Hvilke læringsstrategier fungerer best for den enkelte bruker.
- Hva motiverer for og hva hindrer læring/kompetanseheving hos den enkelte bruker.
- Brukernes vurdering av egen foreldrekompetanse og behov for kompetanseheving.
- Brukernes vurdering av behov for ekstern støtte og hjelp.
- Brukernes vurdering av KUPs tiltak.
- Brukernes sosiale nettverk, og eventuelle endringer i nettverket ved deltagelse i tiltaket.

3.3 Valg av metoder for datainnsamling

Det ble understreket for jentene at deltagelse i prosjektet var valgfritt og at de kunne trekke seg underveis uten å grunngi dette. For å få en oversikt over brukernes sosiale nettverk, valgte vi å be dem fylle ut nettverkskart. Ulike typer nettverkskart ble vurdert. Vi valgte et relativt enkelt kart med få variabler. For å bevisstgjøre jentene i forhold til *barnets* behov for nære relasjoner, ba vi dem fylle ut eget kart for barnet. Vi ønsket at de skulle fylle ut kartene selv, men var åpne for at de kunne gjøre det sammen med andre brukere eller med hjelp fra oss.

For å få data vedrørende jentenes egne vurderinger av tiltaket/morsrollen/hjelpebehov, brukte vi dybdeintervjuer. Vi drøftet ulike metoder for å gjennomføre intervjuene (bruker til bruker intervju, frivillig medarbeider til bruker intervju, KUP-ansatt til bruker intervju). Det ble også vurdert om man skulle gjennomføre én til én intervjuer eller foreta intervjuer i små grupper. Vi konkluderte med at det ville bli for arbeidskrevende og komplisert å la jentene intervjuer hverandre. Vi mente også at jentene ikke burde intervjues av KUPs frivillige medarbeiderne, da mange av disse ikke hadde en så nær relasjon til jentene som de fast ansatte i KUP. For at jentene skulle føle seg trygge og komfortable og komme med mest mulig relevant informasjon, valgte vi derfor å bruke 2 KUP-ansatte som intervjuere, og la jentene bli intervjuet sammen med en annen bruker de hadde god kontakt med og var trygg på.

3.4 Beskrivelse av datainnsamlingsprosessen

3.4.1 Kartlegging av nettverk

Det ble laget relativt enkle nettverkskart som skulle kartlegge 4 følgende kategorier nettverk: 1) Familie 2) Venner 3) Skole/jobb/hjelpeapparat 4) Andre bekjente

Av totalt ca. 30 brukere valgte 21 å fylle ut nettverkskart. De fylte ut ett nettverkskart for seg selv + ett for barnet. Alle fikk mulighet til å få individuell hjelp til å fylle ut nettverkskartene. Mange benyttet seg av dette. Mødrene kunne beskrive sitt forhold til personene i nettverket ved å sette dem nært/fjernt fra sentrum (seg selv) i skjemaet. De kunne også beskrive sitt forhold ved å sette + (pluss) eller – (minus) ved personene. Det virket som de aller fleste av mødrene forsto hvordan nettverkskartene skulle fylles ut. Av 22 utfylte nettverkskart ble kun 1 forkastet grunnet lite samsvar mellom utfylt kart og informasjon som kom fram i senere intervju. Alle som utfylte nettverkskartene var i utgangspunktet positive til å beskrive sitt nettverk på denne måten. Enkelte av mødrene ble imidlertid ganske stille og ettertenksomme etter 5-10 minutter. Noen av jentene syntes tydeligvis at nettverket de beskrev var mangelfullt og kom med kommentarer som: *"Jeg har jo egentlig flere kontakter, men jeg kommer bare ikke på dem nå..."*.

3.4.2 Dybdeintervju

Kriteriene for utvelgelse av informanter for dybdeintervjuer var at de skulle være representative for de som var med i tiltaket, at de hadde noe erfaring som mødre og at de var i stand til å reflektere litt rundt sin situasjon som småbarnsforeldre. Vi valgte å intervjuer alle brukere på Trinn 2 (de som hadde vært med i tiltaket ett års tid og hadde barn i alderen 1-2 år). Dette var totalt 8 brukere.

Det ble lagt mye arbeid i å utforme malen for dybdeintervjuene. Både ansatte, frivillige, brukere og samarbeidspartnere fikk anledning til å komme med forslag til hvilke spørsmål

som skulle være med i intervjuguiden. Intervjuguiden ble endelig utformet i samarbeid med ansatte ved Forsterket Helsestasjon.

Det ble gjennomført 4 intervjusamlinger med 2 KUP-ansatte + 2 brukere. Mødrene syntes selv dette var en god og trygg setting, og det var forholdsvis enkelt for de KUP-ansatte å innhente opplysninger fra dem. På to av samlingene var barna med, noe som var litt forstyrrende. Ett intervju ble tatt opp på lydbånd. På de andre intervjuene fungerte den ene av de KUP-ansatte som hovedintervjuer, mens den andre noterte og kom med supplerende spørsmål for å utdype og forklare svarene som ble notert ned.

3.5 Endring/redigering av prosjektbeskrivelse og problemstilling

Da prosjektbeskrivelsen ble utarbeidet strevde vi litt med enkelte begreper. Blant annet var det vanskelig å beskrive målgruppen på en måte som vi opplevde ville være tjenlig for både brukere, hjelpere, sponsorer og samarbeidspartnere. Begrepene vi bruker sier noe om etisk forankring, menneskesyn og holdninger. Som fagpersoner i KUP ønsker vi å forholde oss realistisk til og snakke sant om folks livssituasjon samtidig som vi ikke ønsker å kategorisere eller dømme dem som enkeltmennesker med tanke på den situasjonen de er i.

Underveis i prosjektarbeidet ble vi konfrontert med at enkelte begreper og beskrivelser i den opprinnelige prosjektskissen kunne virke litt stigmatiserende. Vi valgte derfor å redigere både prosjektbeskrivelsen og problemstillingen i forhold til dette.

4. ANALYSE

4.1 Mødrenes opplevelse av seg selv som mor

4.1.0 Innledning

Gjennom hele intervjuet sier mødrene noe om hvordan de ser på seg selv, hvordan de opplever at andre ser på dem, hva de synes de strever med og hva de er flinke til. I den delen av intervjuet som hadde fokus på mødrenes egenvurdering av seg selv som mor, har vi tildels fått andre svar enn det vi konkret spurte om, men det som kommer fram gir oss verdifull kunnskap om hvordan de unge mødre oppfatter seg selv; deres selvbilde og selvforståelse. De fleste av dem synes å streve i forhold til sin identitet, men de har samtidig funnet verdi i det å være mor. Vi har valgt å beskrive mødrenes opplevelser under fire punkt:

1. Ny identitet
2. Andres blikk
3. Morsrollen
4. Motivasjon

4.1.1 Ny identitet

Flere av mødrene beskriver hvordan livet har fått nytt innhold etter at de fikk barn. De har fått en viktig rolle som mor og mye av sin identitet knyttet opp mot dette. Morsrollen er klart definert, men den tar for stor plass hos flere av dem. *”Jeg har følt at jeg har mista meg selv”. ”Jeg trenger et liv utenom barnet. Tragisk å si at det å ha barn er hele livet mitt – litt stusselig. Andre har kjæreste og hobby. Før dreiv jeg med musikk, sang. Etter jeg ble mamma gjør jeg ingenting.”*

Noen beskriver følelsen av å ha mistet seg selv og ikke lenger ha et eget liv. Flere har store vanskeligheter med å være borte fra barnet. De plages av dårlig samvittighet, særlig hvis

barnet uttrykker misnøye ved avlevering. Ei av mødrene sa det slik: *"Jeg må ha fri fra barnet. Det er viktig å vite at man ikke må ha dårlig samvittighet når en går fra de."*

De har et sterkt ønske om å være god mor og flere av dem føler derfor at de må være til stede hele tiden for å beskytte barnet og gi det trygghet. De har få mennesker de stoler nok på i sitt nettverk til at de kan la dem passe barnet.

Det kommer også fram at for flere av dem har det å få barn vært en drøm de har hatt lenge. Mange har selv unge mødre og kjenner andre unge mødre. Det oppleves utrolig meningsfullt å kunne være alt for et annet lite menneske. Det gir glede og verdi å være til nytte. *"Jeg har alltid hatt lyst på unge. Vil helst ha flere. Jeg kunne hatt flere nå. Er så verpesyk at jeg er helt dårlig."*

4.1.2 Andres blikk...

Mødrene beskriver på ulike måter hvordan de opplever at andre ser på dem. Mange opplever at de blir mistenkeliggjort på grunn av sin unge alder. *"Fordi en er ung ser alle etter feilene våre. Irriterende at folk tror en er dårlig mor fordi en er så ung. Naboer – de tror en får barn bare for å kunne leve på det. At en får penger fra staten."*

De opplever å bli forhånds dømt. På ulike måter beskriver de hvordan de blir provosert, sinna og usikker når andre lar sitt undersøkende blikk gli over dem eller blander seg direkte inn. Ei av mødrene sa det slik: *"Føler at alle glør på meg. Ungdommene kikker i alle fall. De synes det ser ut som jeg mishandler barnet når jeg setter det ned i vogna."*

Flere av de unge mødrene har hatt eller har et problematisk forhold til det offentlige. De beskriver hvordan fortiden er journalført og preger sosialarbeiderens syn på dem. De opplever at det legges merke til det de ikke mestrer, men ikke det som er bra. *"Alle sier at jeg er så ung. "Er du ikke sliten? Du har jo tre?" spør de. De leter etter feil. "Har du ikke lyst på rus....?" De presser meg slik at jeg nesten får lyst på."* Ei anna sa dette: *"Jeg føler barnevernet bare graver i fortiden. Når en har vært inni systemet før, så ser de bare på det."* Mødrene får også mange reaksjoner fra sitt nærmeste nettverk. Det kan bli en ekstra belastning, særlig for de som beskriver forholdet til sin egen familie som negativt. *"Jeg blir utrolig irritert når mamma skal belære meg. Ho har tre barn og mista alle."*

4.1.3 Morsrollen

Hva vil det si å være ei god mor? De fleste av dem har klare formeningar om hva som er viktig i forhold til morsrollen og at de har mange ting de er flinke til. Flere lever i til dels konfliktfylte parforhold, og andre ytre omstendigheter rundt dem som bolig og forhold til familie og økonomi kan være belastende. I følge mødrene selv påvirker det ikke deres evne til å være mor. *"Nei, dårlig mor blir jeg ikke om jeg er lei. Kan være drittlei. Føler meg av og til kvelt av ho (barnet)."* Likevel legger de ikke skjul på at de strever. Til tider kan morsrollen føles alt for stor. *"Det er et enormt ansvar å være mor. Blir oppgitt og overvelda noen ganger, men ofte når jeg får disse følelsene blir jeg en supermor etterpå. Nok er nok, tenker jeg, og så skjerper jeg meg."*

Følelsen av å ikke strekke til sliter på dem. Ei av mødrene sa det slik: *"Jeg har aldri følt at det er en for stor oppgave å være mor, men jeg føler ofte at jeg ikke strekker til."*

Flere av mødrene sliter også i forhold til samspillet med barnet og synes det er vanskelig å ha nok tålmodighet. *"Når en føler at en ikke strekker til, går det ut over ho. Da gidder en ikke leke eller gå tur eller noe... Det er en stor oppgave å være mor. Når en er sliten og møkk lei kan en ha mest lyst til å gi ho(barnet) vekk, men det går jo fort over."*

4.1.4 Motivasjon

Mødrene beskriver også hva som driver dem og motiverer dem til å stå på hver dag; barnet i seg selv, det at et annet menneske er så fullstendig avhengig av en, de gode stundene der en opplever å få en god klem av barnet og kose seg i senga. Ei av mødrene sa dette: ” *Barnet i seg selv motiverer meg. Det er liksom min hverdag. Jeg har det bedre nå enn før jeg fikk barn, men på en annen måte. Det å våkne om morgenen til et blidt fjes som holder rundt deg...!*” De er ikke lenger alene. Samtidig uttrykker flere at det er viktig å bevise både for seg selv og andre at de kan være gode mødre på tross av vanskelige forutsetninger. ”*Viktig å bevise for meg selv at jeg kan. Jeg tror på meg selv!*”. For mange av dem er det viktig å bevise for andre at de får det til, og da særlig dem som de oppfatter ikke har tro på at de kan mestre dette. Helt til slutt i dette kapittelet vil vi trekke fram et utsagn ei av mødrene kom med. Vi synes utsagnet viser et høyt refleksjonsnivå:

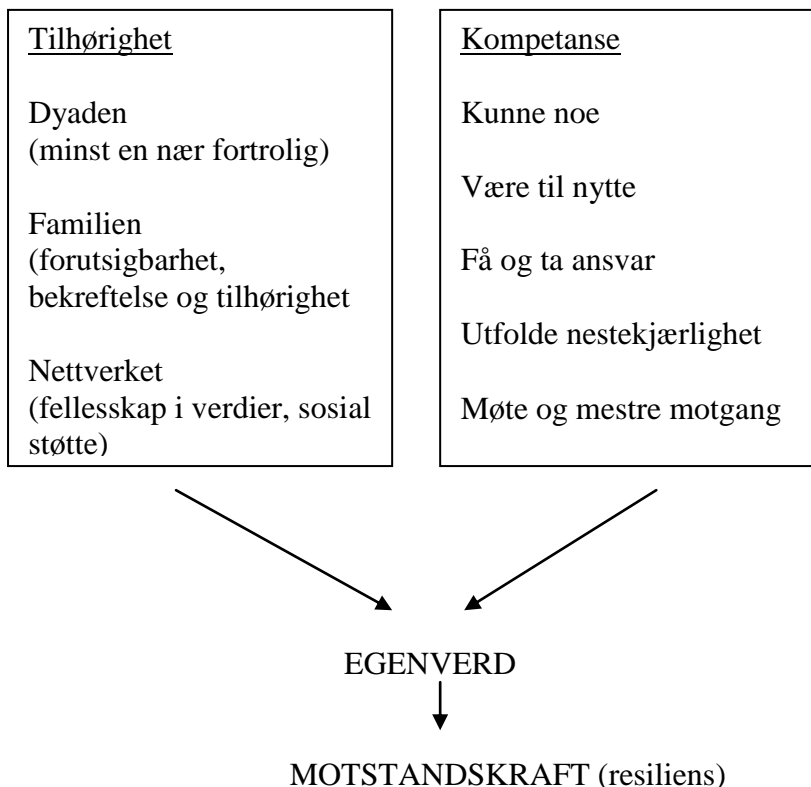
”Det å kunne se ungen vokse, se at de lykkes i livet, skole, jobb. Min drøm er å se at de føler de er blitt noe, at de ser at vi har gjort det beste. Målet er et trygt barn. Et barn som kan gå ut i livet.”

4.1.5 Drøfting

Opplevelsen av mestring er viktig i arbeidet med de unge mødre. Mange opplever at andre legger merke til deres problemer, men ikke det de faktisk får til på tross av problemene. Det å oppleve mestring vet vi har mye å si for utviklingen av identitet og egenverd og dermed evnen til å møte utfordringene som livet bringer.

Hilchen Sommerschild, professor emerita i barnepsykiatri, Universitetet i Oslo, har laget en modell for mestringsvilkår der tilhørighet og kompetanse er de to komponentene som må til for å utvikle egenverd og deretter motstandskraft (Gjærum/Grøholt/Sommerchild,2006:58):

Mestringsvilkår

Mødretiltaket er en arena der de unge mødre opplever tilhørighet. De møter andre i samme situasjon, de spiller seg i hverandre og blir sett og anerkjent av andre. I gruppa er de alle i samme båt og deler erfaringer rundt det å være ung mor. I samspillet med de andre utvikles selvbildet og nye vennskap utvikles. På nettverkskartene ser vi at mange av mødrene har fått utvidet sitt nettverk betydelig gjennom gruppa. Flere har også knyttet til seg trygge voksne som de kan ha fortrolige samtaler med. Mødrene selv uttrykker at de har fått nye venner og støttepersoner gjennom KUP. De opplever at det er en lav terskel for å spørre om hjelp og råd. Dette ser vi er svært viktige faktorer i forhold til utviklingen av motstandskraft (jf. modell: Mestringens vilkår).

Mange av mødrene beskriver hvor viktig det var for de å bli mor, hvordan de opplever at det gir mening i tilværelsen å få lov til å elske et lite barn; bety alt for et lite menneske. De vurderer seg selv som gode mødre som evner å gi kjærlighet. Mange opplever at morsrollen gir dem en status og en nytteverdi som gjør mye med selvfølelsen.

Hilchen Sommerschild trekker fram at en kompetansebasert måling av selvbildet har sine fallgruver. Individets egenoppfatning stemmer ikke nødvendigvis med det reelle kompetansenivået. (Gjærum/Grøholt/Sommerchild,2006:41). I våre undersøkelser finner vi til dels store sprik mellom mødrene egenvurdering og vår subjektive vurdering av deres foreldrekompetanse. Dette skyldes nok i stor grad ulike forutsetninger. Flere av mødrene kommer fra dysfunksjonelle familier og sammenligner seg gjerne med sin egen mor. De får da en forståelse av sin egen foreldrekompetanse ut fra de referanserammene de har. I følge Anthony Giddens, en kjent britisk sosiolog, er mestring en grunnleggende følelse av å være god nok i forhold til forventninger (Giddens,1991:187-201). For oss i KUP blir det viktig å ta vare på opplevelsen av mestring i morsrollen og bygge videre på de ressurser som finnes, samtidig som vi kan styrke egenverdet på andre områder.

Aaron Antonovsky, en israelsk professor i medisinsk sosiologi, innførte begrepet Salutogenese (Gjærum/Grøholt/Sommerchild, 2006:50) Ordet er sammensatt av salus som betyr helse/sunnhet og genesis som betyr opprinnelse, og forklarer noe om hvordan sunnhet utvikles. Antonovsky interesserte seg for hvilke faktorer som gjorde at folk holdt seg friske på tross av livskriser, store påkjenninger eller traumer.

Innenfor salutogenetisk forståelse kan man tenke at stressfaktorer kombinert med høy grad av sosial støtte kan virke helsefremmende. I stedet for å prøve å helbrede en spesiell sykdom vil salutogenesen søke etter mestringsfaktorer; hvilke faktorer som kan skape bevegelse mot et sunnere liv, mot ”den friske polen”.

En viktig faktor er opplevelsen av sammenheng (sense of coherence – SOC) som kan deles i tre hovedpunkt:

1. Begripelighet (comprehensibility) – en grunnleggende evne til å forstå situasjonen
2. Håndterbarhet (manageability) – i stand til å håndtere virkeligheten og finne løsninger
3. Meningsfullhet (meaningfulness) – finne mening i utfordringene og klare seg gjennom dem

Tiltaket fungerer som en plass der mødrene kan få snakke om utfordringer i hverdagen, om det de ikke forstår helt og som de ikke våger å spørre om andre steder. I gruppa er det utviklet en trygghet som gjør at de unge mødre våger å ta opp det de ikke helt forstår, og i praten med de andre mødre og lederne kan de få hjelp til å finne gode løsninger. Det er spesielt viktig at de frivillige medarbeiderne og de ansatte viser empati og forståelse, slik at mødrene opplever dem som støttepersoner og ikke kontrollører.

4.2 Hva betyr tiltaket for brukerne?

”Ukas høydepunkt!”

Jentene vi valgte å ha dybdeintervju med, er alle mødre som har gått i vårt tiltak i mer enn ett år. Det er forskjellige årsaker til at de har valgt å bli med i tiltaket. Ei av mødrene sa det slik: *”For meg er mødregruppa høydepunktet i livet. Middagen i seg selv er verdt å gå dit for”*. Videre sa ei: *”Jeg synes det beste med KUP er at vi treffer andre og kan prate sammen”*. Ut fra intervjuene ser vi klart at jentene selv ser på tiltaket som en arena for å dekke flere behov. Vi har vi valgt å kategorisere mødrenes svar under følgende arenaer:

1. Sosial arena
2. Læringsarena
3. Støttearena

Nedenfor vil vi belyse disse tre arenaene ut fra funn i intervjuene.

4.2.2 Sosial arena

Vi spurte i våre intervju hvorfor mødrene valgte å gå på KUP, og fikk mange interessante svar. Den sosiale arenaen ser ut til å være den viktigste. *”Jeg går på mødregruppa for å treffe andre i min situasjon. Vi har mye felles og mye å prate om. Godt å komme ut og være sosial.”* Når vi spør de hvorfor de går på KUP, svarer flertallet at det først og fremst er for å treffe andre i samme situasjon. Fra nettverkskartene kan vi lese at flere av jentene har fått nye venner gjennom mødretiltaket. Ei av mødrene sa det slik: *”Jeg går på KUP for å komme ut, prate med andre og bli kjent med folk. Gjør det for min egen del”*.

Mange av mødrene har opplevd å miste nære venner etter de fikk barn. Mødrene kan ikke lenger være så sosiale, og har ikke lenger den samme muligheten til å være med på ting de før tok del i. Med morsrollen følger mange plikter, og livet blir fylt av mer ansvar. Mødrene kan ikke lenger leve det livet de før gjorde, og mange av mødrene sier de ofte kjeder seg. De ønsker å være mer sosiale, og at det skal ”skje noe”. Dette blir understreket i ei av mødrenes svar: *”For å finne på noe og for å treffe andre”*.

I nettverkskartene beskriver 12 av mødrene at de kun har 1-4 nære venner. Mødretiltaket er en arena hvor deres egne sosiale behov kan bli dekket samtidig som de vet at det ikke går på bekostning av barnets behov. En av mødrene sa dette: *”Det er deilig å kunne være venninne, og ikke bare mamma”*. Altså et sted der mor og barn kan være sammen i en setting der begge har det bra, og begge behov blir ivaretatt.

4.2.3 Læringsarena

På mødretiltaket har vi lagt opp til ulike tema-samlinger. De har i hovedsak gått ut på at mødrene har sittet i et rom og hatt en samtale rundt et tema, mens barna har vært sammen med de frivillige lederne. Vi har ofte brukt eksterne foredragsholdere for å lede temasamlingene. Vi fikk gjennom våre intervjuer mange ulike tilbakemeldinger på hva de synes om temadelen i tiltaket. Ei av mødrene sa dette: *”Noen av temaene på KUP visste jeg jo mye om fra før, men jeg synes de har vært bra. Jeg lærer i samtale med andre”*. Vi ser imidlertid tydelig fra svarene i intervjuene at det er ulike oppfatninger av temasamlingene. Vi spurte mødrene om hvilke temaer som hadde vært nyttige og lærerike. Da svarte alle mødrene at førstehjelp var bra. Ei eller to mente at andre temaer hadde vært nyttige og lærerike. Gjennom intervjuene kom det ofte fram at de lærte mest ved å snakke med andre og observere andre. *”Man lærer jo også hvordan man ikke vil gjøre ting i møte med f. eks. de andre jentene på KUP”*

Det at de ikke fikk så mye ut av temasamlingene, må vi se i sammenheng med intervjufunn i forhold til læringsstrategier. En av mødrene sa: *"lærer alltid noe på KUP!"*. Samme mor svarte at hun ikke hadde fått noe ut av andre temasamlinger enn førstehjelp. Det viser tydelig at det forekommer mye læring, men kanskje ikke på den måten vi først hadde trodd. Vi bør heller strebe etter "den gode samtalen", og gjennom den gi råd og veiledning. Slik ei av jentene uttrykte det: *"Lærer kanskje mest av å prate med hverandre om temaet"*.

Ei av mødrene sa i tillegg dette: *"På KUP tar jo dere ungene så vi kan få med oss noe, på helsestasjonen sammen med begge ungene får jeg ikke med meg noe."* Dette sier noe om viktigheten av å legge til rette læringsmiljøet for mødrene.

4.2.4 Støttearena

Gjennom intervjuene har vi sett at mødrene ser på tiltaket som mye mer enn nettverksbyggende og kompetansehevende. Flere av mødrene har gitt uttrykk for at den hjelpen og støtten de frivillige og ansatte i KUP viser er svært viktig. For noen av mødrene er mødretiltaket som støttearena grunnen til at de kommer. Ei av mødrene sa *"Jeg går på KUP fordi jeg trenger støtte."* Ei annen av mødrene sa det på denne måten: *"Bra med dere på KUP, for en trenger bare være der noen få ganger før vi er trygge og tør å spørre om ting."*

Mors private nettverk er viktig å trekke fram her. I nettverkskartene leser vi at mindre enn halvparten sier at de har et positivt forhold til mor og/eller far og barnets far. Ei av mødrene sa det slik: *"Jeg har jo ikke familie... Eller de duger ikke."* Ei annen sa: *"Jeg er jo alltid i konflikt med foreldre og barnefar"*. Det er svært alvorlig at mange har et negativt forhold til sitt nærmeste nettverk. Dette understrekes i intervjufunnene hvor så mange som 7 av 8 mødre svarer at de ønsker å gi barna en annen oppvekst enn den de selv har hatt.

I nettverkskartene er KUP satt opp som en viktig støttespiller i hjelpeapparatet for mange av mødrene. Det at 32 mødre er registrert og kommer frivillig til oss, sier noe om at tiltaket betyr noe positivt for dem og deres barn. Flere av mødrene har i tillegg satt opp enkeltpersoner tilknyttet KUP som svært viktige støttepersoner i deres nettverk.

KUP har også en viktig rolle som brobygger inn mot det offentlige hjelpeapparatet og til private støttepersoner. Mødrene har tillit til oss, og det at vi kan "gå god for" andre, gjør at de lettere tar imot hjelp og støtte fra disse instansene. Det er viktig at flere instanser er inne og gir støtte. Ei av mødrene sa det slik: *"Når jeg har hatt det vanskelig selv oppigjennom, har jeg hatt KUP, støttekontakt og læreren på skolen. Vil gjerne vise dere at jeg kan klare det, Folk har jo forhåpninger til meg. Vil gjerne vise at det at dere har vært der, har gjort en forskjell..."*

4.2.5 Drøfting

De unge mødrene forteller hvor viktig mødregruppa er for dem. Det å møte andre i samme situasjon og prate sammen om hverdagens små og store utfordringer, hjelper dem videre. Mange sier at de lærer av hverandre i mye større grad enn de lærer av en foredragsholder som underviser om et tema.

I sin bok *"Gruppet metode for sosial- og helsearbeidere"* vektlegger sosionom og kriseterapeut Ken Heap gruppens mulighet for selvhjelp/gjensidig hjelp og forebygging (Heap,1985). Grunntanken i gruppearbeid er at medlemmene kan hjelpe seg selv og andre gjennom å dele følelser og erfaringer, utveksle ideer og forslag til løsninger, ved å gi hverandre

motforestillinger og sammenligne holdninger og erfaringer. For at dette kan skje er det viktig å anerkjenne og stimulere de ressurser som finnes innad i gruppa. Heap understreker videre at ensomhet svekker selvtilliten. Mange av mødrene i vårt tiltak har et svært mangelfullt nettverk, og blir ofte sittende alene på kveldene. En av de viktigste grunnene til at de kommer er at de kan møte andre unge mødre i samme situasjon. Selvtilliten styrkes ved at de blir kjent med og får utveksle erfaringer med andre i samme situasjon. Gruppa hjelper dem også å utvikle sin sosiale fungeringsevne.

Ken Heap skriver også om hvor viktig bruk av aktiviteter er i grupper. Ved å bruke aktiviteter kan gruppa være med på å fremme sosial vekst, og da særlig for personer som har opplevd store endringer i livssituasjonen og fått nye roller å forholde seg til. Tapet av de gamle rollene går ofte hardt utover selvtilliten. Det er derfor viktig å legge til rette for relevante og meningsfulle aktiviteter som er med på å styrke selvtilliten.

Lawrence Schulman, forfatteren av boka "The Skills Of Helping Individuals and Groups" (1979), fokuserer på gruppa som et gjensidig hjelpende system. Kanskje den enkleste, men mest effektive hjelpen skjer gjennom det å dele relevant informasjon. Gjennom samtale og diskusjon utvikles ny verdifull kunnskap. Gruppefelleskapet gir også følelsesmessig støtte. Det er godt å oppleve "å være i samme båt"; at andre har opplevd lignende ting og at de gjenkjenner følelsene. Det gjør følelsene mindre skremmende og lettere å ta tak i. Det er en stor styrke å være flere. I forhold til mødrene i vårt tiltak ser vi at det er viktig at de er i noenlunde lik situasjon. Gjennomsnittsalderen er på ca. 21 år, og flertallet av mødrene er alene om omsorgen for barnet. Det at det er en såpass unison gruppe, skaper trygghet. Mange av mødrene sier de ikke orker å gå på babysvømming/babysang etc. med barna fordi de andre foreldrene der er så mye eldre. Ofte er de også to om omsorgen, og jentene ser på dem som mer vellykkede foreldre. Mødrene synes det er flaut å komme til slike arenaer, og selvtilliten og selvfølelsen får seg ofte en knekk.

Shulman er tydelig i forhold til hva som forventes av sosialarbeideren. I vårt tilfelle gjelder det ansatte og frivillige medarbeidere. Han understreker viktigheten av at sosialarbeiderne evner å komme på bølgelengde med brukerne og at lederne i gruppa prøver å sette seg inn i brukernes situasjon.

4.3 Hvordan tilegner mødrene seg kunnskap, og hva hindrer dem i dette?

4.3.1 "Jeg lærer alltid noe på KUP"

KUPs mødretreff ser ut til å fungere som et "terapeutisk og læringsfremmende samfunn" der jentene tilegner seg lærdom på mange ulike måter; via innlegg fra foredragsholdere, gjennom samtale/samhandling med hverandre, gjennom observasjon, gjennom personlig veiledning fra ledere etc. Dette kommer frem i flere av intervjuene.

Ei av jentene sier: *"...og så lærer jeg gjennom temaene på KUP, særlig fra fysioterapeuten...på mødregruppa sitter vi jo og prater. Da tar jeg ut det jeg er enig i. Jeg husker en gang på mødregruppa, da ble jeg nesten sjalu, jeg så på N(mor) sammen med M(barn). Det samspillet!!! Jeg klarer ikke leke sånn med A(eget barn)."*

Ei anna sier: *"Noen av temaene på KUP visste jeg jo mye om fra før, men jeg synes de har vært bra. Jeg lærer mye i samtale med andre...en lærer jo hele tiden – helt automatisk, uten at en tenker over det. En ser på andre."*

Ei tredje sier: *"Jeg synes det beste med KUP er at vi treffer andre og kan prate sammen... Jeg har lært når du (den andre som ble intervjuet) sier at sånn og sånn gjorde jeg det og det virka eller virka ikke."*

Ei fjerde sier: *"Jeg lærer alltid noe på KUP...Det er jo dere vi spør. Har egentlig ikke noen andre."*

Under et intervju punkt om hjelpebehov, kom ei av jentene med en meget sterk uttalelse: *"Jeg skulle ønske mødregruppa var to ganger i uka...Ingenting kan sammenlignes med KUP."*

Noen av jentene gir uttrykk for at læringsmiljøet på KUP kan bli bedre. Ei av jentene sier: *"Savner det intime med den gamle gruppa. Der lagde vi ting sammen, var med på å dekke på og lage mat...i S.(det nye treffstedet) er det mye surr når en kommer. Var mye koseligere i kjelleren i V. (der gruppa var før)." Og ei anna jente sier: "Vi kan godt snakke mer sammen og gjøre mer fellesting. Vi kan leke Bjørnen sover, hode-skulder-kne-og-tå og sånt".*

To av jentene hadde følgende dialog under intervjuet:

1. *"Kan godt ha tema om det å være voksen. Noe om oss, ikke bare om barna, hvordan vi kan forandre oss"*

2. *"En lærer mer når alle prater, når en selv blir involvert."*

1. *"Det er sant, en vil helst ikke avbryte temaholder. Bedre å legge opp til samtale"*

4.3.2 Læring via tillitspersoner, mangelfullt sosialt nettverk

Flere av jentene uttrykker at de må ha tillit til de personene de spør om råd og hjelp.

Ei av jentene sier: *"Bra med dere på KUP for en trenger bare være der noen få ganger før vi er trygge og tør å spørre om ting..."*

I flere av intervjuene kom det samtidig fram at de ikke har så mange tillitspersoner å henvende seg til i sitt personlige nettverk.

Ei av jentene uttrykte det slik: *"Har ikke all verdens voksne å snakke med. Snakker mest med ei venninne. De som er rundt en. Og med "Anne", da (støttekontakt fra KUP)"*

Ei av de andre jentene sier hun har mange voksne å prate med, men nettverket hun beskriver består nesten utelukkende av "offentlige" hjelpere: *"Jeg har mange voksne å prate med; "Kari" på familiesenteret, Marte Meo (BUP), KUP, "Morten"(støtteperson fra skolen) og ho som var støttekontakten min. Har jo egentlig mamma og..."*

Ei av jentene beskrev sin situasjon på følgende måte: *"Jeg har jo ikke familie. Eller de duger ikke. Det går ut over ungene at jeg har et dårlig forhold til mamma. N(barnet) burde få bli bedre kjent med ho. Jeg blir utrolig irritert når mamma skal belære meg. Ho har tre barn og har mista alle."*

4.3.3 Lærer av å se på TV

Da vi prøvde å kartlegge hvordan jentene hadde tilegnet seg den kunnskapen de nå sitter med som mødre, ga vi dem ei liste med 17 konkrete alternativer + 1 åpen rubrikk (der de kunne beskrive andre måter de hadde tilegnet seg kunnskap på).

5 av 8 jenter sa at de hadde lært mye av å se på TV-programmer som for eksempel "I de beste familier", "Nanny 911", "Oprah", "Dr. Phil".

Senere i intervju prosessen henviste også flere av dem til noe de hadde lært ved å se på TV.

Da ei av jentene snakket om sitt samspill med barnet, flettet hun for eksempel inn noe hun hadde lært i et TV-program. *"Jeg har et godt, veldig godt samspill med N (barnet), men det er jo ikke alltid han hører...Jeg har begynt å gjøre det litt annerledes – Time Out. Han må sitte stille til han roer seg. N blir en bedre unge på mange måter da..."*

Ei av de andre jentene snakket om sitt behov for å lære mer som mor, og sa plutselig: *"Jeg var på tur i skogen her en dag med A (barnet). Plukka blader. Begynner jo å bli så mange fine farger. Det var gøy. Fikk idéen fra TV..."*.

Enkelte av dem reflekterer også litt rundt det med å lære ting via TV: *"Lærer jo litt av å se på for eksempel Oprah og Dr. Phil. Man ser og tenker sånn ville jeg aldri ha gjort, eller jøss, det var bra. Man snapper jo opp ting..."*.

4.3.4 Skepsis til barnevernet, dårlig tilrettelegging av læringsmiljø på offentlige kontorer

Flere av jentene ga uttrykk for en klar skepsis til barnevernet: *"Jeg har jo ikke så stor tillit til dem. Jeg føler barnevernet bare graver i fortiden. Når en har vært inni systemet før, så ser de bare på det, " Barnevernet – det jeg har lært om de er at de er farlige", " Barnevernet – vet ikke helt, de sa jeg kunne være med på noe kurs. Ho er der liksom mer for papirting"*.

Halvparten av jentene sa de hadde lært noe gjennom forskjellige offentlige instanser (jordmor, helsestasjon, barnevern, familiesenter...), men de beskrev også noe som ofte kompliserte læringssituasjonen: *"På KUP tar jo dere ungene så vi kan få med oss noe, på helsestasjonen sammen med begge ungene får jeg ikke med meg noe."*

4.3.5 Skriftlig informasjonsmaterieil / konsentrasjonsvansker

Halvparten av jentene sa de hadde lært noe om det å være mor gjennom lesing (bøker, brosjyrer, internett...). Informasjonen har de fått tilgang til på sykehus, helsestasjon m.m., eller tilfeldigvis kommet over (ei sa hun hadde funnet ei bok om barnets utvikling på søpla). Ei av jentene nevnte at hun likte best å hente aktuell informasjon fra oppslagsverk, mens ei anna sa hun hadde lært mye i ei bok om barns utvikling på ulike stadier: *"Jeg leste en babybok når N (barn) var liten....når ungen får negler osv. Det var bra."*

Den andre halvparten av jentene sa de ikke fikk noe særlig ut av skriftlig informasjon, og de begrunnet det for eksempel med: *"Hvis jeg leser det, får jeg det ikke inn... Stoffet er uinteressant... Jeg er veldig vimsete... kan lese, men det går ikke inn og så er jeg distré... Jeg klarer ikke å konsentrere meg om fagbøker... av og til kan jeg være redd for å spørre om noe dumt... Jeg har vanskelig for å huske... Jeg har litt konsentrasjonsvansker."*

Ei sa hun var blitt testet for ADHD, og ei anna sa hun alltid ble "utplassert" da hun gikk på VK1 (fritatt fra teoriundervisning).

4.3.6 Drøfting

Læring og motivasjon

En nødvendig forutsetning for å lære er at man er motivert for det. I sin bok "Elevens verden" viser Gunn Imsen til at motivasjon gjerne defineres som *"det som forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like og det som gir den mål og mening"* (Imsen 2005:375). Siden KUPs tiltak er basert på frivillighet, er det nokså sikkert at de som kommer ønsker dette selv, men det er ikke dermed sikkert at de primært kommer for å lære eller tilegne seg kunnskap. Våre funn bekrefter imidlertid at mange av jentene kommer fordi de ønsker å sikre at deres barn får en bedre oppvekst enn den de selv fikk. Samtidig sier flere av dem at de alltid lærer noe på KUP og at læringen skjer på mange ulike måter. De beskriver med andre ord mødretreffet som en læringsarena med mange muligheter for å lære noe de selv mener de har bruk for i morsrollen.

Trygghet, læringsmiljø og tilpasset opplæring

I sin behovspyramide beskriver Maslow trygghet som et av de mest basale behov. Ifølge hans teori vil det være vanskelig å utvikle et individs evner og anlegg dersom det ikke opplever at læringsmiljøet er trygt. Våre funn bekrefter at jentene føler seg trygge i vår sammenheng. De har tillit til hjelperne og tør å spørre om ting de lurer på.

I sin bok *”Et sted å lære – innføring i didaktisk sosiologi”* (1997) understreker forfatter Ivar Frønes miljøets og kulturens betydning for læring og presenterer forståelsesformer for utvikling av gode læringsmiljø. Vi mener å ha fått bekreftet at mødretreffet fungerer som et godt læringsmiljø. Samtidig ser vi et forbedringspotensiale med tanke på å legge forholdene enda bedre til rette for brukerne. Dette handler mest om praktisk tilrettelegging (enkel transport til/fra tiltaket, middag på rett tid, tilbud om barnepass mens mødrene har tema/undervisning samtidig som barna er trygge på at mamma er i nærheten etc.).

I dagens skole snakkes det mye om tilpasset opplæring. I følge Opplæringsloven skal opplæringen tilpasses evnene og forutsetningene hos den enkelte elev (Ot.prp.nr.46, 1997-1998). Imsen understreker at *”undervisningen skal tilpasses den enkelte elevs forutsetninger, både når det gjelder evner, følelser, utvikling og kulturell bakgrunn”* (Imsen, 2005:20). Vi ønsker på sikt å kunne tilby utarbeidelse av individuelle opplæringsplaner (IOP) for jentene, da vi ser at de har ulike forutsetninger for å klare oppgaven som mor på en god måte. Samtidig må vi foreløpig erkjenne at det trengs økt bemanning for å få dette til. Det er derfor viktig å synliggjøre behovene og prøve å skaffe mer økonomisk støtte til tiltaket.

Læring gjennom observasjon, handling og samhandling

Mødrene blir blant annet introdusert til Marte Meo-programmet i KUPs tiltak. Dette er en anerkjent metodikk som brukes av fagfolk på familieklinikker etc. Man er her blant annet opptatt av å observere, synliggjøre og forsterke positiv samhandling mellom mor og barn i stedet for å påpeke negativ samhandling. På nettstedet for Marte Meo beskrives metoden slik: *“The MARTE MEO PROGRAMME is a developmental support programme, which can be used in daily interaction moments. The central focus of MARTE MEO, is to encourage people to use ‘their own strength’ to advance and stimulate developmental processes on the part of children, parents, professional caregivers and supervisors, and thus learn to utilise their capacities to the optimum”* (www.martemeo.com).

I Marte Meo-programmet brukes det ofte video for å bevisstgjøre foreldre i forhold til faktisk atferd. ”Reality-TV” gjør på en måte det samme, selv om det der ikke nødvendigvis fokuseres på positiv atferd. Mange av mødrene sa at de har lært mye av å se på programmer som ”I de beste familier”, ”Nanny 911”, ”Oprah”, ”Dr. Phil”. En del fagfolk vil kanskje mene at noen trekk ved disse programmene ikke er så bra, men de kan uansett være utgangspunkt for å diskutere alternative måter å håndtere barns atferd på. Kanskje vi burde bruke noen kutt fra slike programmer som introduksjon til enkelte av tema-samlingene for mødrene..

Flere av brukerne har beskrevet viktigheten av å kunne observere *andres* samspill med barn. Mødretreffet innbyr på mange måter til at jentene aktivt kan samhandle med og lære av hverandre. Dette tror vi kan utnyttes i enda større grad.

Mødretreffet er også en sammenheng der det er mulig å lære ved handling, eller som konstruktivistene Dewey har uttrykt det: ”Learning by doing”. Gunn Imsen beskriver Deweys teori på følgende måte: *”Filosofen og pedagogen John Dewey (1859-1952) var blant de første til å legge vekten på individets aktive medvirkning i læringsprosessen. Man lærer ikke ved å bli påvirket av ytre stimulering, men ved å gjøre ting og å høste erfaringer av det en gjorde.*

Erfaring er et samspill mellom det å gjøre noe og å se hva handlingen førte til. Det er når individet forstår sammenhengen mellom handlingen og resultatet av den, at en lærer noe. På den måten blir læring noe en bidrar til selv gjennom aktivitet og handling, akkurat som i interaksjonsmodellen (Imsen,2005:38).

Våre funn viser at jentene ”alltid” lærer noe på mødretreffet, men flere sier at de ikke lærer så mye gjennom foredragsformen. De ønsker mer gruppesamtaler og praktiske øvelser. Flere syntes for eksempel at førstehjelp med praktisk trening på dukke var veldig bra. Undervisningsformen bør kanskje derfor dreies mer mot aktivitetsbasert læring.

Vygotsky bruker begrepet ”den proksimale utviklingssonen” og er opptatt av hvordan vi lærer gjennom samhandling. Imsen utdyper dette: *”Fordi utviklingen løper fra det sosiale til det individuelle, er det slik at barnet er i stand til å utføre en handling i samspill med andre før det er i stand til å utføre den alene...Når vi spør hva som er barnets evnenivå, må vi klargjøre hva vi mener barnet kunne ha klart med hjelp og støtte, og hva vi mener barnet kan gjøre alene. Forskjellen mellom disse to ’nivåene’ kalles den proksimale utviklingssonen, eller den nærmeste utviklingssonen....Den pedagogiske utfordringen ligger i å utnytte utviklingssonen ved å stimulere barnet til å arbeide aktivt sammen med andre, og å gi hjelp og støtte på barnets vaklende vei mot å klare oppgaven på egen hånd”* (Imsen,2005:258). Det er her primært tenkt på barns læreprosesser, men vi tror dette i stor grad er overførbart til unge mødre i vår sammenheng. Ved å tilby litt ekstra hjelp og støtte, vil mange kunne klare oppgaven som mor på en mye bedre måte. Dette tror vi styrker selvbildet hos den enkelte, og motiverer dem for å lære enda mer og bli enda bedre som omsorgspersoner.

5. KONKLUSJONER / VEIEN VIDERE

5.1 Viktige funn

Vi har fått bekreftet at tiltaket både er kompetansehevende og nettverksbyggende. Mødretreffet ser i tillegg ut til å fungere som et slags ”terapeutisk og læringsfremmende samfunn” der jentene får hjelp og veiledning og tilegner seg lærdom på mange ulike måter.

Brukerne ser på tiltaket som en sosial arena. De sier det er viktig for dem er å komme seg ut og treffe andre i samme situasjon. Det er godt å ha mulighet til å være sosiale samtidig som barnet blir ivarettatt.

Videre ser de på tiltaket som en viktig støttearena. Flertallet av mødre har små og til dels mangelfulle nettverk, og mange uttrykker at de ansatte og frivillige i KUP er viktige støttepersoner for dem. De har tillit til KUPs medarbeidere og føler seg trygge nok til å spørre om ting de lurer på. Tilliten fører til at KUP får en naturlig rolle som brobygger inn mot det offentlige hjelpeapparatet og til private støttepersoner (eks. støttekontakt, avlastningshjem).

Mødretreffet er en god læringsarena. Tradisjonelle foredrag synes imidlertid å være lite hensiktsmessig for våre brukere. Mange av jentene har også problemer med å lære via skriftlig informasjonsmateriale. Mødrene sier selv at de lærer best ved samtaler, observasjon, aktivitetsbasert undervisning og samhandling. De påpeker viktigheten av at andre passer barna mens de har undervisning, slik at de lettere kan konsentrere seg. Flere sier også at de engasjeres og lærer mye av TV-programmer som tar for seg samspill mellom foreldre og barn. Tilbakemeldingene fra brukerne sier oss at enkelte forhold på mødretreffet bør endres for å tilrettelegge læringsmiljøet på en enda bedre måte (se punkt 5.3).

5.2 Sosial arv og (sosial) fattigdom

Et gjennomgående trekk hos mødrene er at de ønsker en bedre oppvekst for sine barn enn den de selv har hatt. De har med andre ord en drøm om å bryte med negative mønstre i sin egen familie. Samtidig gir de uttrykk for at dette kan være vanskelig, da de har få kompetente støttepersoner i sitt personlige nettverk. De beskriver på mange måter at de er offer for negativ sosial arv (jf. Kari Killéns bøker ”Sveket”, 1991, og ”Barndommen varer i generasjoner”, 2000).

Slik vi ser det, beskriver de en ”sosial fattigdom” som er belastende og gjør dem sårbare. De er fattige på gode opplevelser og sosial trygghet. De har lite kompetanse og få personer i sitt nettverk som kan veilede dem i forhold til foreldrerollen, samlivsproblemer etc.

Mange av mødrene har ikke lært noe særlig om økonomistyring, investering eller langsiktig økonomisk planlegging i sin egen oppvekst, og pengene ”forsvinner” derfor relativt fort. De har ikke mulighet til å kjøpe egen bolig, men betaler heller dyrt for å leie av andre. Mangel på egenkapital og økonomisk kompetanse fører dermed raskt til reell fattigdom selv om de i en periode får støtte fra det offentlige. Det er veldig viktig at denne målgruppen ikke bare får økonomisk støtte, men også opplæring i økonomistyring. Dette vil vi forsøke å legge til rette for i vår sammenheng.

5.3 Veien videre...

Aksjonsforskningen i forhold til dette tiltaket har vært veldig nyttig (se punkt 3.1). Det har vært spennende å få tilbakemeldinger fra brukerne. Vi ser nå tydeligere hva som synes å virke positivt og hva som kan endres for å gjøre tiltaket enda bedre.

I forhold til den kompetansehevende delen av tiltaket vil det bli lagt mer opp til læring gjennom korte innlegg og samtaleform, observasjon (rollespill, kutt fra TV/video), aktivitetsbasert undervisning og samhandling.

I forhold til nettverksbygging og identitetsstyrking er det viktig å tilby jentene noe for å utvikle andre sider av sin personlighet enn kun det å være mor. Dette kan for eksempel gjøres ved å lage gruppetilbud utenom mødretreffet der det fokuseres på spesielle interesser og personlige evner og anlegg.

Vi tror det er viktig å tilby brukerne mer individuell oppfølging gjennom utarbeidelse av IOP (individuell opplæringsplan) og personlig tilpasset veiledning/støtte (økonomisk veiledning, familierådgivning, barnepass, avlastningshjem, praktisk hjelp...).

Mødretreffet vil fra 2009 bli organisert i to trinn i stedet for tre trinn. Trinn 1 vil da være for mødre med barn i alderen 0-1 ½ år, og trinn 2 for mødre med barn eldre enn dette. Det vil bli utarbeidet et slags ”sirkel-program” der nye jenter kan komme inn når som helst i ”sirkelen” og bli med på en ”runde” før de så går videre til trinn 2. Mødretreffet vil i 2009 også bli flyttet til mer egnede lokaler i sentrum av byen. De ”nye” lokalene ligger mer sentralt i forhold til bussforbindelse og er bedre tilrettelagt for tiltaket enn lokalene i Industrigaten på Lund. Tiltaket vil også starte en halv time tidligere enn før (kl.15.30 i stedet for kl.16) for å lette situasjonen vedrørende hjemkjøring og legging av barn. I tillegg vil vi la middagsserveringen komme først i stedet for sist på samlingene. Samtalen kommer som regel lettere i gang når

man begynner med et måltid. Det vil også bli servert litt frukt, kaker og kaffe i forbindelse med ”undervisningen” etterpå, noe som gjør settingen mer uformell og åpen for dialog. Vi ønsker å engasjere aktivitører som kan lage opplegg for barna i et rom like ved siden av undervisningslokalet for mødrene. Barna blir da aktivisert på en profesjonell måte, og kan lett komme i kontakt med mor dersom de blir utrygge, noe som letter situasjonen for alle.

For å kunne videreføre og videreutvikle tilbudet til brukerne, må det jobbes aktivt for å sikre økonomisk støtte til tiltaket. Vi mener denne type tiltak kan spare samfunnet for store beløp på sikt, samtidig som det kan hjelpe brukerne å bryte med negativ sosial arv slik at de selv og deres barn får et bedre og mer meningsfylt liv.

xxx

Litteraturliste:

- Frønes, Ivar: *Et sted å lære – innføring i didaktisk sosiologi.*
Cappelen akademisk, 1997
- Gjærum, Bente / Grøholt, Berit / Sommerchild, Hilchen (red.)
Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre
Universitetsforlaget, 2006
- Giddons, Anthony,
Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age,
Stanford University Press, 1991
- Heap, Ken: *Gruppet metode for sosial- og helsearbeidere*
Universitetsforlaget, 1985
- Helmen Borge, Anne Inger (red.): *Resiliens i praksis – teori og empiri i et norsk perspektiv*
Gyldendahl Norsk Forlag AS, 2007
- Imsen, Gunn: *Elevenes verden – innføring i pedagogisk psykologi.*
Universitetsforlaget, 2005
- Killén, Kari: *Sveket – omsorgssvikt er alles ansvar*
Kommuneforlaget, 1991
- Killén, Kari: *Barndommen varer i generasjoner – forebygging er alles ansvar*
Kommuneforlaget, 2000
- Shulman, Lawrence: *The Skills Of Helping Individuals and Groups*
F.E. Peacock Publishers, inc. 1979